

caja na sistem školovanja. Istina je da su zaključci bili vrlo ambiciozno postavljeni i uz jači angažman nije ih bilo moguće u tako kratkom roku realizirati. Poboljšanje kadrovske strukture nije u svakom slučaju uspostavilo idealno stanje, jer se u tako kratkom periodu ne mogu riješiti problemi takve važnosti, ali problem kadrova nije samo pitanje broja i strukture kadra već i pitanje organizacije rada, racionalizacije poslovanja, objedinjavanja pojedinih radnih funkcija i stručne osposobljenosti.

U smislu poboljšanja društveno-ekonomskog statusa zaposlenih radnika u kulturi i izjednačavanja njihovog položaja s ostalim radnicima u društvu, kulturna politika i rezolucija odlučile su se za prioritet udruženog rada u kulturi. Ovakav povoljan tretman nije smanjio razlike već ih je i povećao jer su u međuvremenu znatno poskupjeli materijalni troškovi poslovanja i održavanja radnog pogona.

Analiza postojećeg kadrovskog potencijala u muzejskim ustanovama grada Zagreba sačinjena je prema strukturi zaposlenih, po stručnoj spremi, dobi, stažu i zanimanju. Podaci se odnose na stanje u 1981. godini i prikupljeni su anketom Udružene samoupravne interesne zajednice kulture grada Zagreba za izradu analize o kadrovskoj situaciji u kulturnim djelatnostima u Zagrebu a obuhvatili su dvadeset i tri muzeja.

Dobiveni podaci pokazuju slijedeće stanje:

1. Struktura zaposlenih po stručnoj spremi pokazuje da je zaposleno 13 doktora nauka, 21 magistar nauka, 113 s visokom stručnom spremom, 11 s višom stručnom spremom, 76 sa srednjom stručnom spremom, 33 s nižom stručnom spremom, 12 visokokvalificiranih radnika, 27 kvalificiranih radnika i 61 polukvalificirani i nekvalificirani radnik. Ukupno — 372 zaposlena u zagrebačkim muzejima.
2. Struktura zaposlenih prema dobi: između 18 i 25 godina zaposleno je 34 radnika, između 26 i 35 godina zaposleno je 108 radnika, između 36 i 45 godina 99 radnika, između 46 i 60 godina 111 radnika i 20 radnika koji imaju više od 60 godina.
3. Struktura zaposlenih po stažu: do pet godina radnog staža 97 radnika, između 6 i 10 godina 62 radnika, između 11 i 15 godina 42 radnika, između 16 i 20 godina 51 radnik i 120 radnika koji imaju više od 20 godina staža.

4. Struktura kadrova po zanimanju: zaposleno je 173 radnika stručnog osoblja, 40 radnika rukovodećeg osoblja, 36 radnika administrativnog osoblja i 123 radnika pomoćnog osoblja.

Iako struktura zaposlenih po stručnoj spremi u ovoj djelatnosti (s doktorima i magistrima znanosti, visokom i višom stručnom spremom) čini 43,8% od ukupnog broja zaposlenih, odnosno stručno osoblje 46,5% zaposlenih, valja ukazati na neke probleme u ovoj djelatnosti za koju u prvi mah, gledajući postotke, ne bismo to mogli reći. Još uvijek, naime, moramo govoriti o nedostatku stručnog kadra, jer, na primjer, na jednog kustosa dolazi 24.445 muzejskih predmeta, na jednog preparatora ili restauratora, odnosno stručnu osobu koje obavlja fizičku zaštitu muzejske građe, dolazi 109.061 predmet. Uzimajući u obzir heterogenost muzejske građe i relativnost odnosa stručni radnik — muzejski predmet, podatak je vrlo indikativan i potvrđuje konstataciju da je osnovni problem u radu muzeja premali broj stručnih radnika. Analizirajući rad na obradi i zaštiti muzejske građe dobili smo podatak da više od 50% muzejskih predmeta nije zaštićeno niti osnovnom dokumentacijom. U razdoblju od 1976. do 1982. g. obrada građe bila je prioritetni zadatak postavljen muzejima, i postignuti su vrlo značajni rezultati, ali objektivni odnosi između broja predmeta i broja stručnih radnika pokazuje da se taj rad nije mogao efikasnije realizirati. Uz problem kadrova prisutan je i nedostatak suvremene opreme i nedostatak prostora. Odnos stručnih radnika i broja predmeta kod fizičke zaštite, prepariranja i restauriranja još su nepovoljniji, te uz nedostatak suvremeno opremljenih radionica ukazuje na nemogućnost efikasnije preventivne i stalne zaštite muzejskih predmeta.

U procesu otvaranja muzeja građanima, posljednjih je godina pri mnogim muzejima formirana i pedagoško-animatorska služba koja je osnova za odnos između muzeja i posjetilaca i pretpostavka razvijanja neposredne razmjene rada. Ta je služba, međutim, još u potpunosti nerazvijena, jer u muzejima u gradu Zagrebu djeluju svega 4 pedagoga i 2 animatora, što u odnosu na sadašnji broj posjetilaca iznosi oko 100.000 posjetilaca na jednog radnika. U takvim odnosima svaki smišljeni i organizirani pedagoški rad nije moguć. Dosadašnji rad odvija se isključivo za pojedine kategorije posjetilaca, škole, najavljene grupe, i to manjim dijelom putem obrade metod-

skih jedinica a više vodstvom kroz stalne postavne i izložbe.

Za daljnje poboljšanje strukture kadrova u muzejskoj djelatnosti potrebno je ponajprije brže zapošljavanje novih mladih stručnjaka, posvećivanje veće pažnje programima stručnog usavršavanja i permanentnog obrazovanja i školovanja postojećeg muzejskog osoblja, te uspostavljanje neposrednih odnosa s usmjerenim obrazovanjem radi školovanja potrebnih kadrova profila za potrebe muzeja. Osim kadrova potrebnih direktno muzejskim specijalnostima, potrebno je i školovanje, usavršavanje i zapošljavanje kadrova za potrebe programiranja i planiranja muzeološko-informatičke djelatnosti Muzejskog dokumentacionog centra.

Od 173 radnika stručnog osoblja u muzejskoj djelatnosti, 24 su muzejska savjetnika, 28 viših kustosa, 64 kustosa, 4 muzejska restauratora, 17 viših preparatora i preparatora, 2 pomoćna preparatora, 5 muzejskih tehničara, 4 muzejska dokumentalista, 4 muzejska pedagoga i 2 muzejska animatora. Ostalo stručno osoblje, njih 17, jesu bibliotekari, arhivisti i sl.

I na kraju, s obzirom da su u muzejskoj djelatnosti prema strukturi zaposlenih po dobi 35,2% u životnoj dobi od 46 do više od 60 godina, valja računati i sa činjenicom odlaska u mirovinu većeg broja radnika u idućim godinama.

Stanje muzejsko-galerijskih knjižnica u SR Hrvatskoj

Mira Heim

Muzejski dokumentacioni centar, Zagreb

Izlaganje situacije unutar knjižnica u muzejsko-galerijskim organizacijama Hrvatske ne može se uzeti kao potpuna slika stanja, jer provedenom anketom nije se dobio odgovor svih anketiranih, iako se iz odgovora anketiranih stiče dojam da je stanje i u ostalim gotovo identično.

Tijekom 1981. godine provedena je anketa u cca 120 muzejsko-galerijskih organizacija u SR Hrvatskoj. U anketu se aktivno uključilo 95 organizacija, od kojih 70 posjeduje središnje stručne knjižnice. Dvadeset i pet muzejsko-galerijskih organizacija izjavljuje da nemaju središnji ili nemaju uopće knjižnični fond, i to: u 4 biblioteke su u

formiranju; 5 posjeduje stručnu literaturu za internu upotrebu, ali nije sređena da bi se o njoj dali bilo kakvi podaci.

Međutim, 16 muzejsko-galerijskih organizacija izjavljuje da ne posjeduju fond literature za knjižnicu. Za neke manje zavičajne zbirke, formirane u nekoliko posljednjih godina, (a koje su većim dijelom u sklopu narodnih sveučilišta ili centara za kulturu) u čijim sastavima se nalaze i mjesne knjižnice, ovakova izjava djeluje normalno. Začuđuje međutim činjenica da ima muzejskih organizacija koje djeluju već više od 25 godina, a prema vlastitim izjavama ne posjeduju uopće knjižnični fond. Problem financiranja ne bi smio uvijek biti »izgovor«, jer gotovo sve muzejsko-galerijske organizacije financirane su pod približno istim ili vrlo sličnim uvjetima. Postavlja se pitanje kako te »kulturne« i »naučne« institucije mogu djelovati bez stručne literature? Ako pak taj fond postoji, bez obzira na njegovu količinu, on je općedruštveno dobro koje mora biti evidentirano.

Starije muzejsko-galerijske organizacije u svom sastavu imaju knjižnice koje su se počele formirati istovremeno sa samim organizacijama potkraj 19. i početkom 20. stoljeća. Neke od tih knjižnica posjeduju bogati fond stručne literature, imaju stručni rukovodeći kadar pa, iako se u njima provlače još niti starih sistema rada, njihova uređenost je takova da u jednom razumnom roku mogu osuvremeniti svoj rad i time ispuniti zadatke koje pred njih, kao usko specijalizirane knjižnice, sa zainteresiranim krugom korisnika, postavlja naša društvena stvarnost i kulturna potreba.

Neke muzejsko-galerijske knjižnice u nas danas ne samo da podsjećaju na kulturne institucije 19. stoljeća po svojoj zatvorenosti i mentalitetu, već u nekim slučajevima to u stvarnosti i jesu. Bez obzira na porebu neizbježnih promjena, uvjetovanih današnjim tretmanom stručnih knjižnica u vezi s korištenjem fonda kao određene baze informiranja, osnovni sistem rada nije se u njima mijenjao od osnutka do danas. Bez obzira na primarnu ili sekundarnu djelatnost kadra koji njima rukovodi, njihovu stručnost ili ne (jer i tako je veći dio kadra, bez obzira na školsku spremu, bez stručne kvalifikacije za rad u knjižnicama) ne bi se smjelo kretati silom inercije — »Takvim sistemom rada započelo se pri osnivanju hiljadu osamsto ili hiljadu devetsto i neke godine, pa se tako radi i dalje«. S malo dobre volje i izvjesnim zalaganjem suvremenim pristupom vo-

Analize ankete o stanju muzejsko-galerijskih knjižnica:

Anketirano	Odgovorilo	Imaju knjižnice	Knjižnice u form. ili inter. nesređ.	Bez knjižnice
120	95	70	9	16

Kadar u muzejsko-galerijskim organizacijama:

NSS		SSS		VŠK		VSS		Viša zvanja		Bez kadra	UKUPNO		
X	XX	X	XX	X	XX	X	XX	X	XX		X	XX	X+XX
1	1	5	5	1	3	7	32	7	2	15	15	43	1

X — samo na poslovima knjižnice;
XX — obavljanje poslova u knjižnici uz druga zaduženja;

Kadar prema stručnim ispitima:

NSS		SSS		VŠS		VSS				UKUPNO:			
BEZ	SA	BEZ	SA	BEZ	SA	BEZ	BIBL.	KUST.	PROF.	BEZ	SA	SVEGA:	
2	—	7	3	4	—	12	3	19	2	25	27	58	

đenju stručnih knjižnica kako bi potpuno služile ne samo potrebama sadašnjeg trenutka već se i uklopile u jedan širi krug za jedno duže vrijeme (UNISIST) kako u našoj zemlji, tako i prema svijetu, nameće se zadatak osposobljavanja kadra i uvjeta rada za moderniji pristup obradi knjižnične građe.

Način obrade knjižničnog materijala morao bi biti takav da se one mogu uklopiti u sistem kako jugoslavinskih, a time i svjetskih standarda i informacijskih sistema, a ujedno poštivati i traženja unutar pojedinih muzeoloških struka kao i potreba njihovih korisnika.

Zahtjev vremena nameće potrebu transformiranja rada muzejsko-galerijskih knjižnica. Toga bi trebali biti svjesni kadrovi koji njima rukovode, kao i njihovi korisnici, a ne da inovacije provode kao povremene impulse, koji nerijetko dolaze ne od onih koji rade ili koriste se knjižnicom, već trećih faktora koji sa samom službom i radom knjižnice i njihovim korisnicima nisu ni u direktnoj vezi. Npr. zahtjeva traženja SDK za popis knjiga u osnovna sredstva radne organizaci-

je pokrenula su većinu muzejskih knjižnica iz jedne duže letargije ne samo za pregled (inventuru) sakupljenog fonda već i na uvođenju barem nekih novih sistema rada.

Za dio kadra zaposlenog u muzejsko-galerijskim knjižnicama nije popunjen podatak o stručnom ispitu. U svega tri knjižnice rade djelomice ili potpuno po 2 osobe.

Proučavajući odgovore o kadru u muzejsko-galerijskim knjižnicama, uočava se velika šarolikost. Od 95 anketiranih, tj. 70 muzejsko-galerijskih organizacija koje imaju knjižnicu, samo 15 radnika radi samo na poslovima vođenja knjižnice. U ostalim slučajevima, bez obzira na veličinu i sređenost, knjižnica je vođena kao dio posla kustosa raznih struka već prema stručnoj orijentiranosti same organizacije. To je rješenje u većini muzejsko-galerijskih organizacija dobro je provedeno, pa iako neke od tih knjižnica nisu vođene po novim bibliografskim uzusima, one se nalaze u stanju sređenosti i brzog pristupačnosti materijalu. Međutim i to rješenje je vrlo individualno, jer često kustosi uz ostala zaduženja nema dovoljno vreme-

na, za knjižnicu ili pak (što je čest slučaj) nema nimalo afiniteta, a ne znanja, za taj posao. To se uočava čak i kod nekih radnika čiji se radni zadaci sastoje isključivo u radu u knjižnici, ali kao kustosi prihvaćaju ovaj posao ili samo kao »uhljebljenje« ili kao odskočnu dasku za mjesto kustosa (Zgb), na što ne bi moralo biti zamjerke kada bi se posao u knjižnici obavljao s punom odgovornošću. U vezi s ovim kadrovskim problemom neke muzejsko-galerijske organizacije trebale bi se zamisliti, jer neadekvatno ili zastarjelo vođena knjižnica u sadašnjem trenutku nanosi samo štetu kako samoj radnoj organizaciji, tako i društvu u cjelini. U većem dijelu ovakovih slučajeva ne radi se o financijskim izdacima već samo o jednom pravilnijem odnosu prema radu.

Za razliku od nekih VSS radnika koji bi trebali biti svjesniji potrebe središnjosti knjižnice, kao jedne nužne potrebe za literaturom u stručnom i naučnom radu, unutar malobrojnog SSS kadra nalazi se nekoliko vrlo vrijednih entuzijasta koji svojim radom uz vrlo mnogo zalaganja nastoje povjerene knjižnice osuvremeniti i time što više približiti korisnicima.

Podaci o fondu knjižnica, uzevši u obzir podatke iz 1980. godine, nisu potpuni, jer između 70 muzejsko-galerijskih organizacija s knjižnicama, neke iz objektivnih ili drugih razloga nisu u mogućnosti dati ni približan broj ukupnog fonda knjižnice. U cca 70 muzejsko-galerijskih knjižnica nalazi se fond od cca 600.000 svezaka, od čega je do kraja 1980. godine investirano cca 550.000 knjiga, časopisa, periodike i ostalog knjižnog materijala.

Ovaj bogati fond, uzevši u obzir da se radi gotovo isključivo o stručnoj literaturi većim svojim dijelom otpada na svega 20 organizacija, koje posjeduju fond s više od 10 000 primjeraka. Mahom su to i knjižnice najstarijih muzeja i galerija u Hrvatskoj, osnovanih još u 19. stoljeću; to su većinom zagrebački muzeji, te muzeji u Splitu, Zadru, Puli i drugdje. Međutim, svojim fondom i zbirkama unutar knjižnice prednjači knjižnica Muzeja Slavonije sa više od 50.000 primjeraka. O broju naslova časopisa (periodike) ne mogu se iznijeti ni približni podaci. Jedni se osvrću na cjelokupni fond naslova periodike od osnutka knjižnice, bez obzira što neki naslovi više ne izlaze ili ih knjižnica više ne prima. Drugi navode samo one naslove koje su primali u toku 1980. godine. Neki pak, umjesto naslova periodike, navode ukupan fond svezaka periodike.

Sam način inventiranja periodike vrlo je različit. U nekim knjižnicama svako godište jednog naslova dobiva svoj inventarni broj, a signatura mjesta provlači se za sva godišta, time da je periodika izdvojena od ostalog knjižničkog fonda. Izvjesni muzeji, ako postoji za to financijska mogućnost, uvezuju svako godište naslova. Jedni inventiraju godište tek po primitku sv.h brojeva; ako godište nije kompletno, ne inventira se uopće. Neki pod jednim inventiranim brojem upisuju redom sva godišta jednog naslova tako da je inventarni broj ujedno i signatura mjesta; inventiranje se obavlja potkraj godine i nigdje, osim godine izlaska, pa ni u katalogu, nije vidno da li je godište kompletno ili ne. Kod nekih pak svaki svezak jednog naslova dobiva svoj inventarni broj. Ima i onih koji periodiku uopće ne inventiraju, (a kupuju je), već ju samo odlaze!!!! Prema ovim podacima uočljivo je da kod inventiranja periodike vlada neujednačenost, gotovo kaotičnost (da ne ulazimo u razmatranje što je pravilno, a što ne), te u nekim slučajevima postoje indicije o mogućnosti gubitka materijala.

Broj nepubliciranih rukopisa u muzejsko-galerijskim knjižnicama razmjerno je malen cca 1100 komada; od tog broja izuzeta su pisma i slični materijali koji, iako se čuvaju u knjižnicama, spadaju više u arhivalije.

Od neknjižnog materijala u muzejsko-galerijskim knjižnicama nalaze se i fondovi mikrofilmova, fototeke, hermoteke, diateke, diskoteke, filmoteke i sl. Međutim, iz brojčanih iskaza vidljivo je da se ovi noviji oblici informativnih materijala nisu još u potpunosti uvriježili u našim knjižnicama, što je djelomice vezano za financijsku i tehničku nedostupnost.

Godišnji prirast fonda literature u knjižnicama za 1980. godinu iznosi cca 12.300 primjeraka. Fond se popunjava kupnjom, razmjenom vlastitih izdanja s tuzemnim i inozemnim istim ili srodnim institucijama, te poklonima. Nabava literature vrši se putem vlastitih sredstava izdvojenih iz dotacije organizacije ili vlastite zarade (ulaznice, prodaja vlastitih izdanja i drugo), namjenskim sredstvima dobivenim od SIZ-ova, USIZ-a ili RSIZ-a i drugih. Iako u anketi nije tražen podatak o visini uložених sredstava u vrijednosti općeg prirasta fonda, ona svakako zastupaju najmanju stavku. Na prvom mjestu u povećanju vrijednosti fonda stoji razmjena i pokloni.

Od iskoristivih anketnih odgovora samo 59 knjižnica inventira primljenu literaturu; od toga samo 42 izrađuju i

kataloge. Katalogizacija se vrši na različite načine. Novi standardi još se ne primjenjuju. Veći dio knjižnica (45) imaju abecedni katalog. Klasifikacija po UDK sistemu provodi se samo u 9 knjižnica, većina ostalih (33) vode predmetni katalog, koji je, manje ili više, razrađen unutar same organizacije prema njezinom usmjerenju kao i potrebama korisnika. Od specijalnih klasifikacija koristi se UNESCO-ICOM-ova muzeološka klasifikacija.

Bibliografsku obradu fonda radi samo 14 knjižnica, i to većina samo za pojedine stručne teme. Muzejski dokumentacioni centar u Zagrebu obrađuje prema UNESCO-ICOM-ovoj klasifikaciji muzeološka izdanja u Jugoslaviji (izdanja koja prima MDC) za Internacionalnu muzeološku bibliografiju UNESCO-ICOM-a, Paris-Praha.

U toku 1980. godine fondom knjižnica koristilo se cca 7200 korisnika, što nije konačna brojka, jer mnoge radne organizacije ne vode o tome evidenciju. Korisnici fonda su radnici unutar radnih organizacija, vanjski stručnjaci, studenti, školska omladina i ostali zainteresirani građani. Jedan dio knjižnica pristupačan je širem krugu zainteresiranih, dok je drugi dio knjižnice, što zbog uže specijalnosti, skućenih prostora ili nepristupačnosti i nesvrstanosti materijala samo za internu upotrebu ili vrlo uski krug zainteresiranih stručnjaka.

Ukoliko se nalaze u mogućnosti, veći broj knjižnica daje pismene ili usmene informacije o traženoj literaturi. Manji broj izrađuje bibliografije na tražene teme, dok ih neznatan broj može korisnicima pružiti uslugu prevođenja kao i tehničku uslugu fotokopiranja traženog materijala u vlastitoj organizaciji.

U zakonskim obavezama davanja osnovnih podataka o fondu i radu knjižnica šalju se podaci, u vrlo malom broju, za Savezni zavod za statistiku, o stranoj periodici Jugoslavenskom bibliografskom institutu u Beograd ili NSB-u Centralni katalog domaće i strane periodike, te za katalog stranih knjiga.

Veći dio knjižnica ima svoj izdvojeni prostor (56 knjižnica ima 2500 m²), kod ostalih anketiranih fond je razmješten po prostorima radne organizacije. Fond je smješten na police, a u starijim ili manjim knjižnicama zatvoren je u ormarima. Jedan dio fonda je deponiran zbog pomanjkanja smještajnog prostora. Razmještaj fonda je vrlo različit, što zavisi o prostornim mogućnostima. U većini periodika je izdvojena, a samo kod nekih su i katalozi izdvojeni od ostalog

materijala. Malo je onih koji su u mogućnosti sređivanja fonda po strukama. U većini slučajeva korisnicima nije dostupan pristup fondu.

Svega 41 muzejsko-galerijska knjižnica ima predviđen prostor za rad korisnika, tj. čitaonice. Od toga samo 14 imaju izdvojen prostor, a ostalih 27 u sklopu prostora gdje je smješten knjižnični fond i radni prostor knjižničara (cc 320 sjedala).

Tehnikom (pisači stroj, »geštetner«, mikročitač, gramafon, kopir-aparat, epidijaskop, projektor i sl.) za suvremeniji rad opremljeno je vrlo malo knjižnica, a ima i onih koje nemaju ni pisači stroj na raspolaganju.

Bibliotekarstvo u novim aspektima razvoja nauke postaje sve kompleksnije obuhvaćeno novim tehnologijama, naročito u procesu informiranja knjižnice kao institucije ili kao integralni dijelovi institucija stalno se mijenjaju zbog eksponencijalnog porasta njihovih kolekcija i zahtjeva koji se pred njih postavljaju. Cijeli niz činjenica uvjetuje napuštanje tradicionalnih formi u obrazovanju kadra uvođenjem novih tehnologija, novih metoda organiziranja i desimiliranja informacija i znanja, novih pristupa planiranju i poslovanju knjižnica i novih oblika knjižničnih službi zavisno od sistema mreže knjižnica. Zato se i letimičnim uvidom u stanje muzejsko-galerijskih knjižnica dobiva dojam da bi se ponajprije trebalo početi od obrazovanja i upućivanja knjižničnog kadra u rad. UNISIST sistem koji se sada razrađuje za muzejsku dokumentaciju obuhvatit će i muzejske knjižnice.

Bez obzira na cijeli niz objektivnih i subjektivnih teškoća, krajnji je trenutak za provođenje mnogih novina u muzejsko-galerijskim knjižnicama ako želimo da one stvarno koriste svojoj namjeni.

»(...) Stručna knjižnica u muzejima je ogledalo i legitimacija odnosa stručnog kolektiva toga muzeja prema svom zadatku u muzeju — stručnom i naučnom radu na obradi muzejske građe. Bez uređene knjižnice nemoguć je pristup obaveznim studijskim zadacima stručnim muzejskim radnicima (...)«.

»Način uređenja i korištenja muzejske knjižnice je slika odnosa muzeja prema vanjskim stručnim radnicima, korisnicima muzeja kao ustanove. Knjižnica bez kataloga, bez čitaonice uređene za korištenje knjižnice, muzejskih zbirki, dokumentacije, bez slobodnog pristupa u knjižnicu i čitaonicu zainteresiranim vanjskim korisnicima za studijski rad, takova knjižnica nije ispunila svoju kompleksnu funkciju u

muzeju, a time ni muzej kao ustanova ne vrši onu funkciju koja je fiksirana u primarnim zadacima muzeja (...)« (prijevod-citat iz materijala simpozija UNESCO-ICOM-a, München 1971.).

Velika izložba »Riznica zagrebačke katedrale«

Analiza muzeološkog dometa

(Zagreb, Muzejski prostor, Jezuitski trg 4. 31. 3—18. 9. 1983. god.)

Ivo Maroević

Filozofski fakultet, Zagreb

Veliki uspjeh što ga je izložba »Riznica zagrebačke katedrale« imala u Zagrebu, s više od sto pedeset tisuća posjetilaca, zaslužuje detaljniju analizu muzeološkog dometa. Zanimljivo će biti pokušati ustanoviti koliko je tome pridonijela atraktivnost i kvaliteta materijala što se čuva u riznici zagrebačke katedrale, koliko široki i neprekinuti publicitet u javnosti i prvi ozbiljni muzejski marketing u nas, a koliko adekvatna muzeološka postava i koncepcija, unutar koje i kojom je ta izložba predočena posjetiocima. Postavljena u novom muzejskom prostoru na Jezuitskom trgu u Zagrebu (koji se pripremao i opremao za prihvaćanje i izlaganje poklonjene zbirke umjetnina Ante Topića Mimare, a koja je zbog neslaganja donatora s nekim značajkama izložbenog prostora ostala izvan njegovih zidova i upravo je potkraj rujna improvizirano izložena u unutrašnjosti vile »Zagorje« na Pantovčaku) prva je velika i ozbiljna izložba koja je pokazala da novi muzejski prostor posjeduje niz kvaliteta koje se mogu i trebaju muzeološki iskoristiti kad se javnosti predstavlja ovakav kulturno-umjetnički materijal. Ujedno je pokazala i niz nedorečenosti samog prostora koje dijelom proizlaze iz ograničavajućeg okvira stare arhitekture unutar koje je izložbeni prostor uređen, a dijelom iz još nedovoljno sagledanih organizacijskih i prostornih problema funkcioniranja, što će nakon ove izložbe, a kod pripremanja idućih, trebati poboljšavati. Ova je izložba pokazala da novouređeni muzejski prostor može izuzetno dobro funkcionirati kad se u nj unesu i izložbe adekvatni, muzealno vrijedni umjet-

nički predmeti, koji svojim formatom i težinom ne odudaraju od veličine zadanih izložbenih prostora.

Zadržavajući uvijek u vidu odnos zadanog izložbenog prostora i izložbe, međuzavisnost koncepcije i njezinog apliciranja na zadani prostor i ograničenja što ih prostor svojom fizičkom strukturom postavlja, možemo se posvetiti analizi osnovne koncepcije izložbe. Kvalitet izložbenog materijala osnovni je kriterij na kome se temeljila koncepcija izložbe. Povijesno-umjetnička i rukotvorna vrijednost predmeta iz riznice zagrebačke katedrale bila je dominantni motiv koji je usmjerio izabranu i primijenjenu muzeološku koncepciju izložbe. Iako se radi pretežno o djelima umjetničkog obrta, koja nemaju toliko značajki umjetničke individualnosti, kao što se događa u umjetničkim muzejima i galerijama u kojima se izlažu primjerci umjetničkih djela slikarstva i kiparstva, pojedinačna vrijednost pojedinih predmeta ili grupa predmeta čini se da je bila presudna za formiranje izložbene koncepcije. Time se ova izložba koncepcijski usmjerila na razinu umjetničke izložbe, i tako razinu komuniciranja s posjetiocem, odnosno vlastitu muzejsku poruku, stavila na visoku stručnu razinu i usmjerila je prvenstveno prema poznavatelju, čovjeku koji je odgojio i razvio svoj senzibilitet i znanje prema umjetninama ove vrste.

Ovakvo koncepcijsko opredjeljenje nije novost. Ono je, više ili manje, česta praksa zapadne Evrope i stoga usmjerenje koje je odabrala autorica izložbe Zdenka Munk, iskusni muzealac i odličan poznavalac materijala, možemo smatrati apsolutno »al pari« onome što bi se s ovakvim materijalom dogodilo u većini suvremenih zapadnoevropskih muzeja. Dakle, standardna koncepcija, unutar koje su izložbeni eksponati razvrstani po dva kriterija: kriteriju vremena nastanka predmeta, ili kronološkog i stilskog određenja, i kriteriju osnovnog materijala od kojega su predmeti načinjeni. Ovaj potonji nije suviše striktno proveden na izložbi. Više ga se osjeća u katalogu i vodiču po izložbi. Drugim riječima, koncepcija takvog izlaganja predmeta umjetničkog obrta izrađenih od tekstila i metala, dopunjenih knjigama, grafikama, rukopisima i muzikalicama, u stvari znači prihvaćanje i demonstriranje teze o specifičnom umjetničkom predmetu kao subjektu muzejske ekspozicije, u kome on živi sam za sebe ili u uskoj grupi predmeta i komunicira s posjetiocem kao kvalitetna individualnost, iznoseći mu svoju osobnu, neprenosivu umjetničku